

Holdninger til private aktører i velferden i Oslo

Av Anne Siri Koksrud Bekkelund, politisk økonom i Civita

Innledning

Dette notatet gir en kort fremstilling av holdningene til private leverandører av offentlig finansierte velferdstjenester blant partiene som stiller til valg i Oslo.¹ Notatet tar for seg partienes politikk slik den uttrykkes i lokalvalgsprogrammene for Oslo, supplert med utspill i sosiale eller tradisjonelle medier.² Målet med notatet er å bidra til større klarhet i valgkampen, der private velferdsaktører høyst sannsynlig vil være tema.

Notatet vil først gi en kort oppsummering av det enkelte partiprogrammets omtale av spørsmål om private aktører og konkurranse i velferdstjenestene, supplert med eksempler på konkret politikk og utspill i tradisjonelle eller sosiale medier. Deretter følger en tabell med en noe mer detaljert oversikt over hvordan programmene omtaler ulike temaer knyttet til private aktører i velferden generelt, samt private aktører i spesifikke tjenester, som barnehager, sykehjem, hjemmetjenester etc. Tabellen er forsøkt skrevet i en komprimert form og gir ikke nødvendigvis direkte sitater fra programmet. Den er likevel forsøkt skrevet på en måte som gjengir programmet mest mulig presist, med minst mulig tolkning og omskriving.

Notatet er generelt basert på de offentlig tilgjengelige, vedtatte, men i noen tilfeller foreløpige og ikke korrektureste versjonene av partiprogrammene. Oslo Rødts valgprogram 2019-2023 var ikke publisert eller tilgjengelig på forespørsel innen dette notatet ble ferdigstilt. Omtalen av Rødt baserer seg derfor først og fremst på uttalelser og praktisk politikk, med enkelte henvisninger til programkomiteens innstilling til nytt valgprogram, og med forbehold om endringer i det endelig vedtatte programmet. Rødt er dermed heller ikke med i tabellene mot slutten av notatet.

Partienes holdninger i Oslo — en oversikt

Sorterer man partiene etter hvilket inntrykk de gir – fra *mest* positivt innstilt til private aktører, konkurranse og ulike markedsløsninger (Frp), til *minst* positivt innstilt (Rødt) – ser man at partiene sprer seg ut over den klassiske høyre-venstre-aksen. Det går et relativt klart skille mellom de ikke-sosialistiske eller borgerlige partiene (Frp, Høyre, Venstre, KrF) på den ene siden, og de rødgrønne partiene (Rødt, SV, Ap, Sp) på den andre siden. Unntaket er Miljøpartiet De Grønne (MDG), som er lite opptatt av disse spørsmålene, både i partiprogram og i mediene. Det er dermed vanskelig å vite nøyaktig hva partiet egentlig mener. Der private velferdsaktører nevnes i Oslo MDGs program, er det imidlertid i en positiv tone.

Selv om partiene har gruppert seg i to leire (med unntak av MDG), er det likevel vesentlige forskjeller mellom partiene innad i hver blokk, både i retorikk og i politisk innhold. Dette gjelder både blant de «privat-skeptiske» og de «privat-vennlige» partiene.

KrF skiller seg for eksempel noe ut på borgerlig side, ved å legge spesielt stor vekt på de ideelle aktørene og det partiet mener er deres særlige fortrinn. KrF ønsker at de skal slippe til i større grad enn i dag, også gjennom positiv særbehandling. Partiet vil for eksempel gi ideelle aktører ekstra lange driftskontrakter (10 år) på helse- og sosialområdet. KrF er også langt mer avmålt enn for eksempel Frp til å overlate virksomhet som i dag driftes av kommunen, til private.

På den røde siden er en viktig nyanseforskjell mellom partiene hvorvidt de ønsker å utestenge kommersielle aktører helt, slik Rødt og SV vil, eller bare stille strenge(re) krav til innhold i og utforming av tilbudene, slik Ap og Sp for det meste uttrykker. Et beslektet spørsmål er om privat drevne tilbud «aktivt» skal rekommuniseres, og hvor raskt det skal skje. Det er også verdt å merke seg en viss ambivalens, særlig hos Arbeiderpartiet. På den ene siden kommer partiet med utspill om at «kommersielle skal ut», men på den andre siden er det ikke programfestet eksplisitt (som hos Rødt og SV) at dette skal skje. Arbeiderpartiet er også det eneste partiet på denne siden av «midtreken» som har programfestet at fritt brukervalg i hjemmetjenesten skal opprettholdes.

I et tidligere Civita-notat som tok for seg holdningene på nasjonalt nivå, var konklusjonen at Sp har beveget seg såpass langt i disse spørsmålene at de ser ut til å stå til venstre for Arbeiderpartiet.³ I Oslopolitikken er dette noe vanskeligere å vurdere, selv om enkelte formuleringer i programmet til Sp er mer bastant avvisende til kommersielle enn de formuleringer vi finner i Arbeiderpartiets program. Samtidig er det vanskelig å bruke praktisk politikk eller medieutspill til å danne seg et tydeligere bilde av Senterpartiets politikk på feltet i Oslo, da partiet ikke har vært representert i bystyret på svært mange år og heller ikke har lokale medieutspill som handler om temaet.

Fremskrittspartiet

«Vi ønsker å øke bruken av private leverandører og at brukerne skal ha mulighet til å avgjøre selv hvilket tilbud de ønsker å bruke når det er mulig. Et mangfoldig tjenestetilbud bidrar til konkurranse, som fører til bedre kvalitet på tjenestene og en mer effektiv drift.»⁴

Fremskrittspartiet er svært positivt innstilt til konkurranse og private aktører i velferdstjenestene. Både konkurranseutsetting gjennom anbud og fritt brukervalg i tjenestene trekkes frem som noe partiet støtter og ønsker mer av. Partiet går klart lengst i både å ville åpne for private, og overføre oppgaver fra kommunen til private aktører.

I forrige bystyreperiode fikk Frp gjennomslag i forhandlingene med byrådspartiene Høyre, Venstre og KrF for å selge flere kommunale barnehager til private. I denne perioden har partiets representanter vært tydelig ute og tatt til orde for mer privat drift, og spesielt kritisert det rødgrønne byråds rekommunalisering av sykehjem. For eksempel har bystyrerepresentant Carl I. Hagen markert seg med et utspill om at kommunen taper 440 millioner kroner på offentlig drift av sykehjem.⁵ Aina Stenersen, listetopp ved høstens kommunestyrevalg, markerer seg også tydelig for valgfrihet og private alternativer i eldreomsorgen.⁶

Høyre

«Vi har troen på at folk selv tar de beste valgene for seg og sin familie, enten det gjelder barnehage, skole, eldreomsorg eller annet. Vi ønsker mer valgfrihet og økt kvalitet i omsorgstilbudene.»⁷

Også Høyre er svært positivt innstilt til private aktører, enten de er kommersielle eller ideelle, og til valgfrihet for innbyggerne. Partiets program understreker ofte betydningen av å måle og undersøke kvaliteten i tjenestene og vil med andre ord ikke bare la kvalitetskontrollen være opp til konkurransen mellom aktørene. Men valgfriheten skal styrkes, blant annet i eldreomsorgen og i skolen. Både sosiale entreprenører og frivillige aktører fremheves positivt som aktører som kommunen bør samarbeide med.

Høyre er svært skeptisk til rekommunalisering av sykehjem som har vært i privat drift i Oslo, og kritiserer det sittende rød-grønne byrådet for å stenge private barnehager ute.⁸ Samtidig er partiet opptatt av at konkurranse og private aktører ikke skal utelukke kommunal drift, og fremhever denne nyansen i noe større grad enn Frp, og kanskje også noe mer enn partiet selv har gjort tidligere.⁹

Venstre

«Venstre vil stoppe rekommunaliseringen av velfungerende private sykehjem og sikre en blanding av ideelle, kommersielle og kommunale sykehjem.»¹⁰

Også Venstre støtter tydelig opp om private velferdsaktører, mangfold og konkurranse. Partiet

er eksplisitt motstander av rekommunalisering når det ikke foreligger noen spesiell grunn til det. Venstres program legger også stor vekt på valgfrihet for den enkelte borger.

Samtidig fremhever partiprogrammet betydningen av strenge kvalitetskrav, blant annet i barnehager, og det understreker at partiet er åpent for ideelle og private aktører når de kan levere «tjenester med like god eller bedre kvalitet enn de kommunale aktørene». I dette kan det ligge en viss tvetydighet: Skal du stå fritt til å velge det du selv mener er et bedre tilbud, eller er det kommunen som skal bestemme hva som er bra nok for deg? Venstre ser likevel ut til å legge mest vekt på valgfriheten.

I debatten har partiet markert seg tydelig for å slippe de private til i praksis. Blant annet har førstekandidat Hallstein Bjercke uttalt at det er «galskap» at Espira-barnehagen på Økern ikke får driftstilskudd fra kommunen, bare fordi den er kommersiell.¹¹

KrF

«Oslo KrFs løsninger: (...)

- *Bruke konkurranseutsetting som virkemiddel for å sikre kvalitet og innovasjon i tjenestene, men være varsom med bruken av dette i «myke tjenester». Konkurranseutsetting skal aldri være et mål i seg selv.»¹²*

KrF skiller seg noe ut på borgerlig side, ved å legge spesielt stor vekt på de ideelle aktørene og det som partiet mener er deres særlige fortrinn. KrF ønsker at de skal slippe til i større grad enn i dag, også gjennom positiv særbehandling, som for eksempel at de vil gi ideelle aktører ekstra lange driftskontrakter (10 år) på helse- og sosialområdet. KrF er også langt mer avmålt enn for eksempel Frp til å overlate virksomhet som i dag driftes av kommunen, til private.

Samtidig er KrF et av partiene som tydeligst forsvare retten til å velge for eksempel en annen skole enn den offentlige, noe som naturlig nok henger sammen med partiets tradisjon for å forsvare de religiøse (kristne) alternativene.

Et eksempel på den klare støtten til de ideelle, finner vi i KrFs alternative budsjett for 2019, hvor «en hovedprioritet (...) er å styrke ideelle aktører på helse- og sosialfeltet».¹³

MDG

«Vi er for valgfrihet innen både hjemmetjeneste og brukerstyrt personlig assistanse, og åpne for både kommunale, ideelle og private leverandører.»¹⁴

Det er ikke nødvendigvis helt enkelt å få tak på hva Miljøpartiet de Grønne mener om private velferdsaktører. Tematikken er i svært liten grad berørt i programmet. Kun i et lite avsnitt om hjemmetjeneste og brukerstyrt personlig assistanse (BPA) nevnes det at partiet åpner for både «kommunale, ideelle og private aktører». Det er nærliggende å tolke dette som at partiet ikke

er spesielt opptatt av temaet, verken den ene eller den andre veien, og at i dette spørsmålet er partiet et reelt sentrumparti. MDG uttaler seg også i liten grad i debatter om private velferdsaktører, som regel går disse heller mellom Rødt/SV/Ap på den ene siden, og Frp/Høyre/Venstre på den andre siden. Interessant er det imidlertid at MDG ønsker økt ikke-kommersiell innsats i boligpolitikken. Partiet, som har byutviklingsbyråden i Oslo, vil introdusere nye modeller for ikke-kommersielle boliger, og la nylig frem planer for dette sammen med byrådspartnerne.¹⁵ Partiet har uttalt at ikke-kommersielle utleieboliger skal utgjøre en fjerdedel av nybygde boliger i Oslo.¹⁶

Om man skjeler til MDGs nasjonale program, omtaler også dette kun i liten grad private velferdsaktører. Sentrale politikere er, som de lokale, mer opptatt av andre temaer. Imidlertid er det på nasjonalt hold uttrykt eksplisitt at partiet mener at både «ideelle og private aktører på noen områder kan være et positiv supplement», samtidig som partiet «ikke ønsker en utvikling der offentlige velferdsmidler går til å finansiere privat profit.¹⁷

Arbeiderpartiet

«På kjerneområder som helse, skole og eldreomsorg skal det være gode offentlige tilbud som omfatter alle. Grunnleggende velferdstjenester skal ikke privatiseres eller kommersialiseres.»

Arbeiderpartiet har uten tvil beveget seg mot venstre i spørsmålet om private aktører i velferden de siste årene. Nasjonalt er det spesielt retorikken som er skjerpet — men partiet har ikke hatt makt de siste årene og har dermed heller ikke kunnet vise om de også vil føre en ny nasjonal politikk i praksis. I Oslo har derimot partiet en nøkkelrolle, da det blant annet sitter med eldrebyråden. Det sittende byrådet går aktivt inn for å avvikle de private sykehjemmene i Oslo og føre driften tilbake til kommunen etter hvert som kontraktene utløper. Partiet har i enkelttilfeller vist at det likevel ikke er låst til å rekommunalisere raskest mulig og for enhver pris — og var i utgangspunktet innstilt på å utløse opsjonen på å la Manglerudhjemmet drives videre av den kommersielle aktøren Unicare i to år etter kontraktsutløp i 2019. I 2021 skal driften ved dette sykehjemmet uansett avvikles, og beboerne flyttes. Dette var imidlertid ikke godt nok for Rødt, og kommunen skal nå likevel ta over driften i 2020.¹⁸

Partiets holdning til kommersielle aktører innebærer en viss tvetydighet. På den ene siden har partiets eldrebyråd, Tone Tellevik Dahl, vært svært tydelig om hva som skal skje med de kommersielle aktørene: «De skal ut».¹⁹ På den andre siden har partiet altså ikke vist samme kontant avvisende holdning til de kommersielle som for eksempel Rødt har gjort. Ap er også det eneste av de ellers tydelig «privatskeptiske» partiene som har programfestet at det fremdeles skal være fritt brukervalg i hjemmetjenestene.

Senterpartiet

«I vårt Oslo skal elever, pasienter og brukere av kommunale tjenester stå i fokus, derfor sier vi nei til kommersialisering av velferd. (...) Velferdstjenester bør drives i kommunal eller ideell regi.»²⁰

Senterpartiets program til lokalvalget i Oslo viser en tydelig skepsis til private, kommersielle aktører, mens ideelle aktører omtales positivt. Dette er i tråd med hvordan Senterpartiet de siste årene også på nasjonalt plan har strammet til retorikken mot private aktører og spesielt profitt i velferden, noe som blant annet er omtalt i Civita-notat nr. 12/2017.²¹

Partiet er generelt negativt til private aktører som ikke er ideelle, og skriver lite om valgfrihet. Det frie skolevalget skal for eksempel avvikles. Riktignok skal du kunne velge en barnehage i eget nærområde, men om du også skal kunne velge en barnehage et annet sted, sier programmet ingenting om. Under omtalen av kultur trekker partiet imidlertid frem «det lokale kultur- og fritidstilbudet, både i offentlig, privat og frivillig regi» som positivt for byen.

Ettersom partiet ikke har vært representert i Oslo bystyre på lenge, finnes det ikke så mange medieoppslag eller politiske beslutninger å skjele til når man skal vurdere partiets standpunkter ut over det som fremkommer i programmet. Imidlertid er det liten grunn til å tro at fylkeslaget i Oslo er noe mindre skeptisk til private enn partiet nasjonalt. For eksempel stod Oslo Sp sammen med Senterkvinnene bak et forslag i landsstyret om sterkere lut mot profitt i velferd høsten 2017. Forslaget ble for øvrig nedstemt.²²

SV

«Når virksomheter legges ut på anbud, kan anbydere primært konkurrere ved å redusere kvaliteten eller ved å gi de ansatte dårligere lønns- og arbeidsvilkår. (...) SV vil at kommunen skal føre driften av sykehjem, helse- og omsorgstjenester, drift av grøntanlegg, vei, renhold og renseanlegg tilbake til kommunen (rekommunalisering), når kontraktene utløper, eller sørge for at de driftes av ideelle organisasjoner.»²³

SV profilerer seg tydelig på motstand mot private, kommersielle aktører. Valgfrihet nevnes i liten eller ingen grad som noe positivt. Partiet vil jobbe for å begrense profitt i velferden. Om dette betyr at aktører ikke skal kunne gå med overskudd, eller om det er uttak av overskudd som er problemet, spesifiseres ikke.

SV ønsker å rekommunalisere sykehjem som i dag drives av private aktører. Dette løftet har partiet gjentatt i opptakten til årets valgkamp, ved å love konkret at 11 sykehjem hvor kontrakten på privat drift snart går ut, skal tilbakeføres til kommunen.²⁴

Byråd for oppvekst og utdanning, Inga Marte Thorkildsen, har også markert seg gjennom en rekke saker hvor kommunen blant annet har krevet tilbakebetaling fra barnehager det mener har hatt urimelig høye overskudd, og ønsker også å kutte i tilskuddene til de private barnehagene, som de mener er for høye, sammenlignet med det faktiske kostnadsnivået.²⁵

Rødt

«Vi vil avvikle kontraktene som kommunen har med kommersielle selskaper og føre oppgavene tilbake til kommunen. Kommunen skal ikke kaste bort penger og oppmerksomhet på å sikre private driveres profitt.»²⁶

Rødt har motstand mot private, kommersielle aktører i velferden som en av sine aller viktigste hovedsaker, både nasjonalt og lokalt. I Oslo har partiet allerede fått tydelig gjennomslag på dette feltet: Gjennom samarbeids- og budsjettavtaler partiet har inngått med byrådspartiene Ap, SV og MDG, har partiet fått skjerpet politikken mot kommersielle aktører både i barnehager og sykehjem. Et konkret eksempel er saken om Manglerudhjemmet, hvor Rødt fikk gjennomslag for at kommunen skal ta over driften, selv om sykehjemmet bare skal eksistere et par år til.²⁷

Men kanskje særlig for barnehagene er det åpenbart at byrådspartiene ikke i utgangpunktet har ønsket en like streng praksis som Rødt.²⁸ Rødt har likevel fått gjennomslag for å stanse alle nye forsøk på å etablere private, kommersielle barnehager.²⁹ Dette har blant annet fått direkte konsekvenser for planlagte, men ikke åpnede barnehager som skulle drives av private aktører, som nå ikke får tilskudd fra kommunen. Dette gjelder blant annet den mye omtalte Espira-barnehagen i Nybyen på Økern.³⁰

Rødt uttaler i debatten også støtte til ideelle aktører, men i utkastet til program finnes ingen spesielle tiltak for å fremme de ideelle. Utkastet nevner ikke valgfrihet eller mangfold i velferden. Partiet er skeptisk til måling og testing som kvalitetshevende verktøy, eksplisitt formulert i motstanden mot målingssystemer i skolen.

Private aktører og konkurranse generelt	Profitt/ utbytte fra velferds-tjenester	Valgfrihet i velferd	Måling og krav til kvalitet på tjenester	Private og innovasjon og nyskaping i velferden	Ideelle aktører og frivillighet
Frp	Svært positivt innstilt til private aktører generelt. Vil ha mer valgfrihet, og en mikks av kommunale, ideelle og kommersielle tilbud.	Vil ha mer valgfrihet generelt. Valgfrihet i alle omsorgstjenester, og fortsatt fritt skolevalg. Vil også ha økt valgfrihet i grunnskolen. Frihet til å påvirke og utforme tjenestene den enkelte mottar.	Omtaler ikke krav eller målinger eksplisitt, med unntak av at partiet vil stille minimumskrav til norskkunnskaper i omsorgstjenesten.	Nevnes ikke eksplisitt	Fremhever ideelle aktørers betydning bl. a. på rusfeltet. Vil ha mikks av ideelle, kommersielle og kommunale aktører innen bl. a. barnehage og eldreomsorg. Frivillige aktører skal møte minst mulig byråkrati. Vil bl. a. legge til rette for mer frivillighet innen eldreomsorgen.
H	Svært positivt innstilt til private aktører generelt. Det er kvalitet som teller, ikke hvem som driver tilbudet. Vil ha mer valgfrihet, og en mikks av kommunale, ideelle og kommersielle tilbud. Tydelig på at det skal stilles krav til kvalitet, og det skal føres tilsyn.	Valgfrihet fremheves som tydelig positivt. Vil beholde og styrke valgfriheten i både omsorgstjenestene og skolen.	Måling og åpenhet om kvalitet er avgjørende for gode tjenester. Vil synliggjøre resultater fra foreldreundersøkelser i barnehager. Vil fortsette å måle kvaliteten i hjemmetjenester og sykehjem. Vil ha uavhengig tilsyn med barnehager. Nevner eksplisitt språkkrav i bl. a. barnehage, skole, AKS, omsorgstjenester og kvalitetsmål for ernæring i eldretjenestene.	Vil øke bruken av innovative offentlige innkjøp. Trekker frem sosiale entreprenører som et viktig tilskudd i eldreomsorgen. Vil også ha nærmere samarbeid med sosiale entreprenører bl. a. for tilbud til ungdom, i inkluderingsarbeidet og i rusomsorgen. Vil ha forsøk med alternative private finansieringsordninger for sosiale entreprenører.	Frivilligheten er et svært verdifullt supplement til de offentlige tjenestene. Høyre ønsker å støtte frivilligheten gjennom tilskudd, samarbeid og tilrettelegging. Frivilligheten trekkes frem innen en rekke områder, som blant annet fritidstilbud, inkludering, eldreomsorg, helse, rus og psykiatri. Ideelle aktører nevnes i stor grad i sammenheng med andre private aktører, og det skiller ikke i noen spesiell grad mellom disse.
V	Stor vekt på valgfrihet og mangfold, og positivt til private aktører. Vil stille strenge krav til kvalitet. Vil bl. a. stoppe rekommunalisering av velfungerende sykehjem og åpne for flere private barnehager.	Valgfrihet fremheves tydelig i programmet. Vil bl. a. beholde fritt skolevalg, sykehusvalg, fritt valg av barnehage og brukervalg i hjemmetjenesten.	Vil stille strenge krav om kvalitet i barnehager, bl. a. til bemanning, tilstedeværende leder, vikar, vedlikehold og bygningsmasse i barnehager. Vil åpne for ideelle og private driftere når de kan levere tjenester med like god eller bedre kvalitet.	Vil ta i bruk sosialt entreprenørskap i hjelpetjenestene til eldre. Vil støtte sosiale og kulturelle entreprenører i nærmiljøene.	For Venstre er det helt grunnleggende at frivilligheten er fri, og at den får utvikle seg på eget initiativ. Venstre vil sikre gode rammevilkår for frivilligheten, og gjøre det enklere for frivillige organisasjoner. Frivillige nevnes spesifikt innen flere områder, som hjelp til utsatte grupper som sexarbeidere, psykisk helse, nærmiljø med mer. Partiet skiller i liten grad mellom ideelle og andre private aktører.
KrF	Positivt til private aktører, men særlig til ideelle. Vil ha et mangfold, men også sikre kvaliteten gjennom krav og tilsyn. Har målfestet tall for andelen ideelle aktører (25 prosent), og vil åpne for positiv særbehandling av ideelle.	Vil beholde fritt brukervalg i hjemmetjenesten og for BPA, men vil utrede å endre systemet med fritt, karakterbasert skolevalg.	Det skal alltid stilles strenge krav til kvalitet for skoler uavhengig av hvem som driver tilbudet. Vil ha et uavhengig tilsyn for barnehager. Konkurransetsetning skal legge mer vekt på kvalitet enn på pris.	KrF vil gjennomføre innovative anskaffelser med ideelle aktører. Vil legge vekt på å skape en innovasjonskultur innen de ulike tjenestene i eldreomsorgen. Eget delkapittel om å fremme sosialt entreprenørskap. Vil bl. a. ha etablererkurs for sosiale entreprenører. Skiller ikke klart mellom sosiale entreprenører og ideelle aktører.	Ideelle virksomheter har en sentral rolle i å utforme fremtidens tjenestetilbud i Oslo. På sikt bør minst 25 % av helse- og omsorgstjenestene i Oslo utføres av frivillig og ideell sektor.

	Private aktører generelt	Profitt/utbytte fra velferdstjenester	Valgfrihet og brukervalg i velferd	Måling og krav til kvaliteten på tjenester	Innovasjon og nyskaping i velferdstjenester	Ideelle aktører og frivillighet
MDG	Uttrykker ingen sterk mening om private aktører, temaet berøres knapt i programmet. Positiv til både kommunale, ideelle og private aktører innen BPA og hjemmetjenester.	Nevnes ikke.	For valgfrihet innen hjemmetjenestene og BPA. Skeptisk til fritt skolevalg (med karakterbasert inntak).	Omtales i liten grad.	Samarbeid med frivilligheten kan være en form for innovasjon i offentlig sektor. Det er ikke gitt at kommunens oppgaver i alle tilfeller utføres best av kommunalt ansatte.	Det bør finnes romslige og forutsigbare støtteordninger for frivillige, ikke bare prosjektstøtte. MDG vil involvere ideelle og frivillige aktører i kommunale oppgaver, gjennom forpliktende samarbeid og gjerne flerårige avtaler. Frivillige trekkes frem innen en rekke områder, som kultur, integrering og arbeid mot rasisme, miljø, nærmiljø, dyrevvern med mer.
Ap	Grunnleggende velferdstjenester skal ikke privatiseres eller kommersialiseres. Det skal ikke konkurreres på lønns- og arbeidsvilkår.	Profitt nevnes ikke eksplisitt, men tilskudd og foreldrebetaling skal komme barnehagebarna til gode.	Vil videreføre fritt brukervalg i hjemmetjenestene. Vil vurdere andre inntaksordninger til VGS, men samtidig sikre elevens valgfrihet. Ellers lite omtale av valgfrihet eller brukervalg.	Vil stille krav til nye private aktører om likeverdige lønns- og arbeidsvilkår, voksentetthet og kvalitetsstandarder. Vil stille strengere krav til kvalitet i barnehagen, skolen og AKS.	Arbeiderpartiet vil bruke de mulighetene som ligger i anskaffelsesregelverket for å sikre innovative tiltak og løsninger. Ifm. næringspolitikk nevnes sosiale entreprenører som satsingsområde.	Ap ser ideelle organisasjoner som gode samarbeidspartnere, og vil videreutvikle samarbeidet mellom kommunen og ideelle. Frivilligheten er en grunnpillar i demokratiet. Ap vil gjøre det enklere for frivillige å f. eks. leie lokaler, og frivillige trekkes frem på flere områder, som integrering, ungdomsarbeid, idrett, rusomsorg med mer.
Sp	Svært skeptisk til konkurranse og kommersielle aktører. Sier nei til kommersialisering av velferd. Ved kontraktsutløp skal rekommunisering (eller overføring til ideelle) alltid vurderes. Velferdstilbud bør drives i kommunal eller ideell regi.	Nevnes ikke eksplisitt, men vil at velferdstjenestene skal drives i kommunal eller ideell regi (altså av aktører som ikke søker profitt).	Vil at det skal være mulig å velge en barnehage «nær deg». Vil ha mer valgfrihet på maten på institusjoner. Ellers lite om valgfrihet eller brukervalg.	Sp vil arbeide for redusert bruk av new public management-teknikker i kommunens virksomhet. Vil ha strenge krav til faglig kompetente ansatte i barnehagen.	Oslo kommune bør i hele kommunen ta i bruk innovative offentlige anskaffelser.	Senterpartiet vil styrke de frivillige og ideelle aktørene i Oslo, både i kulturlivet, velferdssektoren og den offentlige samtalen. Ideelle trekkes spesifikt frem innen rusomsorgen. Frivillige organisasjoner skal ha bedre ordninger f. eks. for leie av lokaler. Frivillig innsats trekkes frem på en rekke politikkområder.
SV	Svært skeptisk til konkurranse og anbudsutsetting, spesielt til kommersielle aktører. SV vil føre driften av helse- og omsorgstjenester og en rekke andre tjenester tilbake til kommunen, evt. til ideelle aktører.	Vil jobbe for å begrense profitt i velferden generelt og er mot profitt på barnehagedrift spesielt.	Valgfrihet eller brukervalg nevnes ikke, med unntak av at SV vil redusere muligheten for fritt skolevalg (skolebytte må begrunnes ved behov hos eleven).	SV vil ha en skole med mindre målstyring, testing og standardisering. Vil stille tilsvarende krav til lønns- og arbeidsvilkår til private barnehager som til de kommunale. Ved anbud skal kommunen kunne stille krav til fast ansettelse.	Nevner at sosiale entreprenører kan ha en rolle ifm. utvikling av alternative og differensierte boformer, boligsosial innovasjon.	Frivilligheten og ideell sektor har en egenverdi, og styrker samtidig det norske demokratiet. SV vil generelt styrke kommunalt samarbeid med og mellom frivillige organisasjoner. Velferdstjenester skal leveres av kommunale og ideelle aktører.

	Barnehager	Helsevesen og BPA	Eldreomsorg	Rusomsorg	Barnevern	Valgfrihet i skolen
Frp	Ønsker et mangfoldig barnehagetilbud med private, offentlige og ideelle aktører. Det viktigste er et godt tilbud, ikke hvem som driver barnehagen. Foreldrene skal velge selv. Ønsker å konkurransesette og selge kommunale barnehager.	Vil generelt at den enkelte og de påtørende skal ha reell brukermedvirkning og valgfrihet, og et mangfoldig tilbud med kommunale, kommersielle og ideelle tjenestetilbydere. Vil beholde brukervalg i BPA.	En verdig omsorg har valgfrihet som rettesnor. Vil la eldre velge hvem som skal utføre hjemmetjenester, samt hvilket sykehjem eller Omsorg+ bolig man ønsker å bo i. Vil også la eldre velge tilbud i andre bydeler, kommuner eller i utlandet.	Frp vil ha et bredt og sammensatt tilbud til rusmiddelmissbrukere bestående av kommunale, ideelle og kommersielle tilbud. Ideelle aktører er en viktig del av tilbudet, og Frp vil la slike aktører overta en større del av tilbudet.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke eksplisitt, men i innledningen til kapittelet der barnevern inngår, skriver Frp at de ønsker et mangfoldig tilbud med kommunale, kommersielle og ideelle tjenestetilbydere.	Sterk tilhenger av fritt skolevalg. Elevene vet bedre enn politikerne hvilken skole som er tilpasset deres behov. Skolevalg skaper en sunn konkurranse mellom skolene, som må skape et stadig bedre pedagogisk og faglig innhold. Vil beskytte fritt skolevalg også i barne- og ungdomsskolen.
H	Vil ha miks av private, ideelle og kommunale barnehager. Det viktigste er ikke hvem som driver, men kvaliteten. Vil ha bedre informasjon om kvalitet til foreldrene, og uavhengig tilsyn for både kommunale og private.	Vil styrke samarbeidet med frivillige og ideelle organisasjoner som jobber med mennesker som sliter psykisk. Vil innføre rett til brukerstyrt avlastning slik at familier selv kan velge mellom private, ideelle eller offentlige aktører. Vil opprettholde brukervalget for BPA.	Et mangfold av leverandører sikrer en sunn konkurranse om å utvikle tjenestene til glede for byens befolkning. Det er viktig at eldre har valgfrihet til å velge den tjenesten som er best for dem. Nevner eksplisitt å styrke brukervalget i hjemmetjenesten. Nevner også brukermedvirkning generelt.	Vil styrke ettervernet i samarbeid med private, sosiale entreprenører og ideelle aktører.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke eksplisitt ifm. barnevern.	Vil videreføre fritt skolevalg, for å sikre sosial mobilitet og et rettferdig opptakssystem. Vil også ha flere profilskoler på ungdomstrinnet, for mer mangfold og muligheter for elevene til å fordype seg på forskjellige områder.
V	Vil oppheve forbudet mot private aktører i Oslo, legge til rette for et mangfoldig tilbud slik at foreldre kan velge også ut fra profil. Vil sikre kvalitet gjennom krav til både private og kommunale (bl. a. bemanning, vikarbruk, vedlikehold, utearealer).	Vil sikre et mangfoldig tjenestetilbud som tar folks ønsker og behov på alvor. Vil opprettholde fritt sykehusvalg. Vil ha forsøk med kommunalt finansierte helsetjenester der man tar i bruk digitale konsultasjoner på nett (spesifiserer ikke om utfører skal/kan være privat).	Venstre vil stoppe rekommunaliseringen av velfungerende private sykehjem og sikre en blanding av ideelle, kommersielle og kommunale sykehjem. Vil beholde fritt brukervalg i hjemmetjenesten.	Vil styrke og sikre de frivillige aktørene.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke eksplisitt ifm. barnevern.	I den videregående skolen er valgfrihet og individuell tilpasning særlig viktig. Vil beholde fritt skolevalg, for å unngå at foreldrenes økonomi og bosted blir avgjørende for den enkelte muligheter. Men vil justere stykkprisordningen, slik at skoler som mister elever i løpet av året ikke umiddelbart mister støtte.
Krf	Vil ha et mangfold av kommunale, ideelle og private barnehager. Vil ikke konkurransesette eller selge kommunale barnehager. Vil ha et uavhengig tilsyn for kvalitet.	Vil gi ideelle aktører innen helse- og sosialområdet lange driftskontrakter (opp til 10 år) for å sikre stabil drift. Private aktører må fortsatt ha mulighet til å levere BPA-tjenester. Vil støtte frivillige og ideelle organisasjoner som driver forebyggende psykisk helsearbeid og gir behandling og støtte.	Vil ha fortsatt fritt valg av leverandør i hjemmetjenesten. Vil at både kommunen, ideelle og andre private aktører skal kunne drifte Oslos sykehjem, siden dette gir god dynamikk for utvikling av sykehjemsdriften. Vil kunne reservere anbud for ideelle aktører.	Vil overføre en større del av kommunens tilbud til ideelle aktører. Vil kjøpe behandlingsplasser hos ideelle aktører der den rusavhengige selv ber om en slik plass. Vil støtte lavterskeltilbud i ideell regi.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke eksplisitt ifm. barnevern.	Vil vurdere å justere dagens ordning med fritt skolevalg i VGS, slik at karakterer ikke blir det eneste kriteriet for inntak.

	Barnehager	Helsevesen og BPA	Eldreomsorg	Rusomsorg	Barnevern	Skole
MDG	Barn skal først og fremst gå i barnehage i eget nærmiljø. Programmet sier ellers ingenting om valgfrihet eller mangfold i barnehage, og drøfter ikke ulike eierformer.	Er for valgfrihet innen åpne for både kommunale, ideelle og private aktører.	Er for valgfrihet innen hjemmetjenester, og åpne for både kommunale, ideelle og private aktører.	Vil ha et godt samarbeid mellom kommunen og frivillig sektor.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke eksplisitt ifm. barnevern.	Karakterbasert inntak til videregående opplæring gir muligheter for sosial mobilitet, men kan ha negative effekter for dem som allerede sliter. Programmet går ikke eksplisitt inn for endring av opptakssystemet. Vil ha finansiering basert på antall klasser, ikke antall elever.
Ap	Vil at kommunens andel av barnehagetilbudet skal øke. Sørge for tilsyn med de private, samt stille krav til nye private barnehager om bl. a. voksentetthet, lønns- og arbeidsvilkår og kvalitetsstandarder.	For å motivere en todeling og økt privatisering av vår felles helsejeneste, må de offentlige tilbudene lede an og ta del i utviklingen av nye måter å løse oppgaver på. Ønsker å etablere flere fastlegekontorer med kommunalt ansatte leger.	Vil at sykehjem skal drives av kommunen eller ideelle aktører. Vil videreføre fritt brukervalg i hjemmebaserte tjenester.	Ap vil støtte opp under organisasjoner som gir rusavhengige arbeid. Vil tilrettelegge for at ideelle organisasjoner og brukerstyrte tiltak kan bidra i rusomsorgen.	Barnevernstjenester ytes av mange ulike aktører, som bydelen, kommunen, private og ideelle aktører, og dette kan oppleves som fragmentert. Vil ha en gjennomgang for å sikre best mulig kompetanse, ressursbruk og organisering, men spesifiserer ikke hva det betyr for de private aktørene.	Vil vurdere andre inntaksformer enn karakterbasert, samtidig som elevenes valgfrihet skal sikres.
Sp	Ønsker et bredt og mangfoldig tilbud av barnehager. Sier ellers ikke noe spesifikt om private barnehager.	Vil utvikle stykkprisfinansieringen og øke budsjettfinansieringen av helse-tjenester.	Vil sikre medbestemmelse over innholdet i eldreomsorgen. Valg av Private sykehjem nevnes ikke spesifikt, men Sp mener generelt at velferdstjenester bør drives i kommunal eller ideell regi.	Ideelle aktører er viktige og bør styrkes.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke eksplisitt ifm. barnevern.	Vil avvikle fritt skolevalg.
SV	Negativ til kommersielle aktører, er mot profitt på barnehagedrift. Stille tilsvarende krav til lønns- og arbeidsvilkår til private som til kommunale.	Alle ledd av helsejenesten må være kunnskapsbasert og ikke styrt av privatøkonomiske interesser. Vil sikre et tilbud av fysioterapeuter, ergoterapeuter og logopedier i kommunal og ideell regi som gir et godt tilbud til folk med behov for slike tjenester. SV vil styrke den offentlige tannhelsejenesten.	SV vil jobbe for å begrense profitt i velferden, og la kommunen eller ideelle aktører ta over driften når kontrakter om sykehjemsdrift utløper. Nevner ikke private i hjemmetjenesten.	De offentlige tilbudene skal styrkes, de ideelle sikres.	Vil sikre at institusjonsplasser driftes i kommunal eller ideell regi, og kraftig redusere innslaget av kommersielle aktører. Vil ta sikte på å sikre ideelle aktører grunnfinansiering.	Vil endre ordningen med fritt skolevalg i grunnskolen. Søknaad om skolebytte skal begrunnes med behov hos eleven. SV vil innføre en ny inntaksmodell som gir jevnere fordeling når det gjelder kjønn og sosial bakgrunn, for større mangfold i elevene, og for å sikre elevene best mulig valgmuligheter.

Avslutning

Dette notatet gir et overblikk over hva partiene som stiller til valg i Oslo står for og mener. Notatet drøfter ikke betydningen av private aktører og konkurranse i velferden ut over det partiene selv mener. Dette temaet er imidlertid grundigere drøftet i flere andre Civita-notater. Nr. 19/2016: [Et forsvar for profitt](#) tar for eksempel for seg fordelene (og ulempene) ved profitt som drivkraft, hva som har vært begrunnelsene for å flytte en del tjenester ut av markedsøkonomien, og hvorfor man i noen tilfeller bør gjeninnføre markedsprinsipper som konkurranse og profitt. Nr. 20/2016: [Velferdsinnovatørene](#) diskuterer spesifikt hva private aktører kan bidra med i offentlig finansierte velferdstjenester, men også hvilke forutsetninger som det er viktig å oppfylle for å lykkes. I nr. 22/2016: [Profitt og kvalitet i praksis](#) gjennomgår en del empiriske studier av konkurranseutsetting, samt sammenligninger av ulike organisasjonsformer (offentlige, ideelle og andre private aktører). I nr. 4/2019: [En drøfting av argumenter for og mot private, kommersielle aktører i velferden](#) presenteres de viktigste argumentene for og mot private velferdsaktører.

FORFATTER: Notatet er skrevet av Anne Siri Koksrud Bekkelund, politisk økonom i Civita.

Civita er en liberal tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Civita er uavhengig av politiske partier, interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Den enkelte publikasjonsforfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på annesiri@civita.no eller civita@civita.no.

Sluttnoter

- 1 Gjennomgangen er begrenset til de partiene som enten har representasjon i bystyret i dag, eller som har en reell sjanse for å komme inn ved høstens valg (Senterpartiet).
- 2 Holdningene til de nasjonale partiene, slik de ble uttrykt i stortingsvalgprogrammene før valget i 2017, er beskrevet i Civita-notat nr. 12/2017: *Holdninger til private aktører i velferden*. <https://bit.ly/2QcomX0>
- 3 Ibid.
- 4 *Oslo FrPs program 2019-2023*. <https://bit.ly/2wb6YIW>
- 5 Østlandssendingen (6.3.2019): *Takker nei til å spare 440 millioner*. <https://bit.ly/2Jw1UI6>
- 6 ABC Nyheter (4.5.2019): — *De eldre må få større valgfrihet*. <https://bit.ly/2Jq5V0o>
- 7 *Oslo Høyres bystyreprogram 2019-2023*. <https://bit.ly/2JSjPI0>
- 8 Dagbladet (27.04.2019): — *Hatet på venstresida settes foran hensyn til barn og eldre*. <https://bit.ly/2JwEd1Z>
- 9 Aftenposten (24.4.2019): *Oslo Høyre: Utelukker forbud mot kommunale barnehager*. <https://bit.ly/2WhCCDj>

- 10 Bystyreprogram for Oslo Venstre 2019-2023. <https://bit.ly/2YE96oJ>
- 11 Oslo Venstres nettsider (5.4.2019): — Dette er galskap. <https://bit.ly/2EISRF9>
- 12 Oslo KrFs program 2019-2023. <https://bit.ly/2Ej1KiO>
- 13 Oslo KrFs nettsider (7.12.2018): Et sosialt budsjett for en varmere by. <https://bit.ly/2EIAZub>
- 14 Program for Oslo MDG 2019-2023. <https://bit.ly/2HtulyB>
- 15 NRK Østlandssendingen (20.5.2019): Slik vil Oslo skaffe deg billigere bolig. <https://bit.ly/2EmscYK>
- 16 Sirin Hellvin Stav (Oslo MDG) og Signe Bakke Johannesen (Grønne Studenter). Debattinnlegg i Dagbladet (16.7.2018): Rødt: Et populistisk og innadventd parti vil aldri løse vår tids største utfordring. <https://bit.ly/2w621RQ>
- 17 Fri Fagbevegelse (13.9.2018): Dette mener partiene om kommersiell velferd. <https://bit.ly/2YBErZh>
- 18 Oslo Rødts nettsider (23.10.2018): Manglerudhjemmet rekommunaliseres! <https://bit.ly/2HsAnET>
- 19 Dagsavisen (17.1.2019): Nå skal det bli vanskeligere å stikke unna velferdsprofitt i Oslo. <https://bit.ly/2HKUKvY>
- 20 Oslo Senterparti — Lokalvalgsprogram 2019-2023. <https://bit.ly/2Jw4bTE>
- 21 Civita-notat nr. 12/2017: Holdninger til private aktører i velferden. <https://bit.ly/2QcomX0>
- 22 Dagsavisen (23.10.2017): Sp varsler tøffere politikk mot private storaktører i velferden. <https://bit.ly/2YDIJAs>
- 23 Oslo SVs valgprogram 2019-2023. <https://bit.ly/2Ek64OJ>
- 24 Dagsavisen (3.3.2019): Oslo SV vil gjøre 11 private sykehjem kommunale. Se lista her. <https://bit.ly/2YGeAiL>
- 25 Dagbladet (19.2.2019): Vil kutte tilskudd til private barnehager. <https://bit.ly/2EI3SGS>
- 26 Programkomiteens innstilling til Rødt Oslos program 2019-2023. <https://bit.ly/30wdaJD>
- 27 Oslo Rødts nettsider (23.10.2018): Manglerudhjemmet rekommunaliseres! <https://bit.ly/2HsAnET>
- 28 Aftenposten (16.10.2015): Strid om kommersielle barnehager splitter Rødt og de rødgrønne. <https://bit.ly/2LTbFSs>
- 29 Aftenposten (31.10.2016): Slik skal byrådet og Rødt hindre nye kommersielle barnehager i Oslo. <https://bit.ly/2HDGbkS>
- 30 VG (4.4.2019): Ny barnehage står ubrukt: - Latterlig. <https://bit.ly/2w8GxUn>